

До спеціалізованої вченої ради

Д 26.007.04 Національної академії внутрішніх справ

МВС України

03035, м. Київ-ДСП, пл. Солом'янська, 1

ВІДГУК

опонента на дисертацію Халюка Сергія Олександровича «Конституційно-правовий статус Вищої ради правосуддя в Україні та відповідних органів у зарубіжних країнах: порівняльний аналіз» подану на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук зі спеціальності 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право

Актуальність обраної теми обумовлена тим, що система органів державної влади України, як і будь-якої іншої країни, вимагає періодичного систематичного осмислення з метою їх подальшого реформування. Становлення і розвиток незалежної судової влади в Україні у зв'язку з триваючою судово-правовою реформою передбачає заходи оптимізації кількості та видів судових органів і посад суддів, їх подальшої спеціалізації, якісного підняття рівня судового захисту конституційних прав та свобод людини і громадянина, оновлення відповідної матеріально-правової основи діяльності судових органів та модернізації механізму управління судовою системою, створення необхідних організаційних передумов здійснення правосуддя в Україні. Важливу роль в цих процесах в Україні відграє Вища рада правосуддя. А тому дисертація Халюка С.О. присвячена важливій науково-практичній проблемі, яка полягає у дослідженні конституційно-правового статусу Вищої ради правосуддя і обумовлена процесами становлення судової влади в Україні як незалежної гілки влади. Актуальність цього дослідження підтверджується тим, що України стала на шлях до європейської інтеграції і має посилити свої позиції щодо підвищення добробуту народу, розвитку демократії, забезпечення ефективної охорони прав та свобод людини і громадянина, удосконалення механізму державного управління.

Закріплення в конституційно-правовій доктрині та нормативно-правових актах окремих країн світу та, зокрема, Європи такого словосполучення, як «судова влада», припускає не лише формально-юридичне визнання принципу поділу влади. Це означає також законодавче визнання самостійності, незалежності і винятковості судової діяльності у загальному механізмі реалізації державної влади. В сучасний період в європейських державах утверджуються дві основні тенденції розвитку судової влади як самостійної і незалежної державної влади. З одного боку, це підвищення ролі судової практики та авторитету суддівських структур, з іншого – створення спеціальних органів у галузі управління юстицією, зміцнення системи суддівського співтовариства. Саме друга тенденція призводить до створення спеціальних органів суддівського співтовариства із компетенцією в галузі управління юстицією. До цієї компетенції входять питання призначення на суддівські посади та формування суддівського корпусу, питання дисциплінарної відповідальності, утворення й реорганізації судів тощо. При цьому законодавство зарубіжних країн, де утворені відповідні органи, переважно, визначає їх статус як таких, що належні до судової влади, але без можливості здійснення притаманних судових функцій. А тому дослідження конституційно-правового статусу Вищої ради правосуддя в Україні із використанням порівняльного аналізу стосовно статусу відповідних органів у зарубіжних країнах має перспективний характер, що спрямоване на доповнення національної конституційно-правової доктрини низкою вагомих висновків, пропозицій, узагальнень.

Теоретичне та й практичне значення проблеми, що розглядається виходить за межі розбудови лише органу як державної інституції, а й безпосередньо стосується в кінцевому значенні захисту прав та свобод людини і громадянина, що є не тільки одним із основних напрямів розвитку українського та й усякого іншого суспільства, а й утворює окремий актуальний напрям сучасної юридичної науки. З цієї точки зору, привертає увагу розуміння дисертантом комплексного характеру цієї проблеми з огляду на статус Вищої ради правосуддя в Україні та відповідних органів зарубіжних країнах.

Сучасна юридична наука містить переважно фрагментарні наукові підходи щодо осмислення конституційно-правового статусу Вищої ради правосуддя в Україні та обмежується дослідженнями окремих складових згаданого статусу. Саме тому і можна стверджувати, що представлене дисертаційне дослідження є своєчасним та таким, що відповідає потребам сучасної вітчизняної юридичної науки та практики.

А тому можна сформулювати загальний висновок сутність якого у твердженні, що дослідження конституційно-правового статусу Вищої ради правосуддя в Україні та відповідних органів у зарубіжних країнах є теоретично актуальним та практично значущим, оскільки є важливим, як для вітчизняної юридичної науки так і для національного соціального життя.

Дисертація виконана відповідно до важливих наукових програм, планів, тем й виконувалась відповідно та для забезпечення реалізації Законів України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 2 червня 2016 року № 1401-VIII; «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402-VIII; Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019; «Концепції вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів», схваленої Указом Президента України від 10 травня 2006 року № 361/2006; «Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки», затвердженої Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021; Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2023 року, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 7 вересня 2011 року № 942; Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 роки, затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 року.

Тему дисертаційного дослідження затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 30 травня 2017 року, (протокол № 15) та розглянуто й схвалено відділенням державно-правових наук і міжнародного

права Національної академії правових наук України та включено до Переліку тем дисертаційних досліджень з проблем держави і права (реєстр. № 121, 2017 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій полягає у тому, що основні наукові положення, висновки і рекомендації, викладені у дисертації, є теоретично обґрунтованими, що забезпечується використанням значного обсягу наукових джерел, нормативно-правових актів, інтегрованістю авторських положень та висновків у систему наукових знань сучасної юридичної науки.

Дисертаційне дослідження є логічно викладеним. Архітектоніка дисертації свідчить про творчий комплексний підхід автора до вирішення поставлених завдань. Чітко проглядається певна система та послідовність у висвітленні проблем, що стосуються об'єкта та предмета дослідження. Автор правильно та достатньо оригінально визначив мету та завдання наукової роботи, адже, на його думку, це не тільки формування сучасної науково-прикладної теорії конституційно-правового статусу Вищої ради правосуддя шляхом порівняння його з відповідними органами в зарубіжних країнах, а й надання обґрунтованих на цій основі положень, узагальнень, визначень, висновків, пропозицій та рекомендацій, спрямованих на його удосконалення.

Здобувач вільно оперує теоретичними категоріями та поняттями, які сформовані юридичною наукою та безпосередньо стосуються теми дослідження, звертається до праць вчених суміжних галузей права: міжнародного, кримінального, адміністративного тощо. При цьому зміст дисертації переконливо свідчить про доречне застосування автором зарубіжної практики функціонування сучасних органів, що відповідні Вищій раді правосуддя в Україні, враховуючи нормативно-правову базу їх діяльності, а також наукові розробки вітчизняних та зарубіжних фахівців, які досліджували статус згаданих органів в країнах світу.

Дисертаційне дослідження Халюка С.О. будується на комплексному, системному підході, характеризується належним рівнем наукових узагальнень, що дозволило автору запропонувати необхідний понятійний інструментарій. Можна також відзначити вміння дисертанта працювати на різних рівнях наукового

дослідження – від фундаментального до практично-прикладного з формулюванням чітких науково-практичних рекомендацій. А тому, викладені в дисертації погляди є виваженими, достатньо обґрунтованими, а запропоновані узагальнення, висновки, рекомендації і пропозиції мають відповідний ступінь наукової новизни та практичної значущості.

Достовірність отриманих результатів обумовлена застосуванням системи методологічних принципів, філософсько-світоглядних підходів та методів. Зокрема, були використані такі методи: загальнонаукові – діалектичний, герменевтичний, синергетичний, узагальнення, угруповання, аналізу, системно-структурний; спеціальні – статистичний, моделювання, прогностичний; власно-юридичні – порівняльно-правовий, історико-правовий, формально-юридичний та деякі інші.

Достовірність отриманих результатів забезпечили ґрунтовна теоретична основа дисертації, а також необхідна емпірична база дослідження (статистичні дані, звіти і узагальнення щодо роботи за визначений період, доповіді міжнародних інституцій та окремих експертів тощо).

У процесі дослідження опрацьовано достатню кількість наукових, нормативних та емпіричних джерел (список використаних джерел налічує 552 найменування, використана ціла низка іноземних джерел).

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, у наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації, є достатньою. Так, основні положення і висновки дисертації відображено у 35 наукових працях, серед яких: дві монографії (одна з них у співавторстві), 16 статей, опублікованих у виданнях, включених Міністерством освіти і науки України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна з яких – у фаховому виданні, віднесеному до категорії «А» Переліку наукових фахових видань України; шість – у наукових виданнях іноземних держав, три з яких проіндексовані у базах даних «Scopus» і «Web of Science», одна наукова праця, яка додатково відображає результати дослідження.

Основні результати дослідження, що викладені в дисертації, оприлюднено на таких міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, засіданнях круглих столів: «Європейська інтеграція та євроатлантичне співробітництво України: історія, сучасність та перспективи» (Київ, 28 вересня 2017 року); «Конституція України в умовах сьогодення» (Київ, 24 червня 2019 року); «Актуальні проблеми юридичної науки» (Хмельницький, 23 жовтня 2020 року); «Інноваційні рішення в сучасній науці, освіті та практиці» (Київ, 17–18 листопада 2020 року); «Актуальні питання розвитку сучасної науки та освіти» (Львів, 16–17 січня 2021 року); «Научные исследования: парадигма инновационного развития» (Прага, Чехія, 15 лютого 2021 року); «Legal science, legislation and law enforcement: traditions and new European approaches» (Wloclawek, Republic of Poland, 9-10 липня 2021 року); «Актуальні проблеми правової науки» (Запоріжжя, 1–2 жовтня 2021 року); «Політико-правова реформа в Україні: теорія, методологія, праксеологія» (Київ, 15 жовтня 2021 року); «Україна і світ: правові питання регіональної та глобальної безпеки» (Київ, 18 травня 2022 року).

Вивчення наукових публікацій, зарахованих за темою дисертації, засвідчує її актуальність, високий теоретичний рівень підготовки та практичне значення одержаних результатів. В своїй сукупності згадані публікації висвітлюють проблему, що досліджується.

Дисертація виконана автором особисто. Окремі наукові праці опубліковані у співавторстві: «Дисциплінарні повноваження Вищої ради правосуддя в Україні та відповідних органів у зарубіжних країнах: порівняльний аналіз»; «Justice as a condition for implementing Ukraine's European integration course»; «Constitutionalisation of legislation upon the administration of justice as a manifestation of the rule of law (evidence from Ukraine)»; «Constituional Right of Ownership on Land: Some Aspects of Improving of the Public-Legal Mechanism for Implementation This Right in Ukraine», особистий внесок здобувача становить не менше 30 %.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що за характером і змістом розглянутих питань дисертація є однією з перших в Україні фундаментальних досліджень конституційно-правового статусу Вищої ради

правосуддя в Україні у порівнянні з відповідними органами у зарубіжних країнах.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація, яка розглядається є одним з перших комплексних монографічних досліджень, присвячених теоретичним і практичним питанням, пов'язаним з аналізом конституційно-правового статусу Вищої ради правосуддя в Україні у порівнянні з відповідними органами у зарубіжних країнах, у якому з урахуванням сучасних тенденцій розвитку конституційно-правової науки досліджено елементи згаданого статусу та сформульовано ряд нових наукових положень та висновків.

Заслужують на особливу увагу та найбільш наочно демонструють наукову новизну, теоретичну та практичну значущість, наступні положення, висновки, рекомендації та пропозиції, що викладені у цій дисертації:

1) основні тенденції становлення конституційно-правового статусу Вищої ради правосуддя в Україні та відповідних їй органів, а саме: 1) метою їх створення є підтримка необхідного балансу між незалежністю судової влади, з одного боку, та можливістю здійснення громадського контролю за її діяльністю – з іншого; 2) фактичним наслідком закріплення принципів поділу влад та незалежності судової влади стало утворення особливих судових органів, які, представляючи судову владу, участі в здійсненні правосуддя не беруть. Процес «конституційності» правового статусу цих органів має тенденцію до поширення, свідченням цього, серед іншого, є наявність ст. 131 Конституції України; 3) виокремлюються два основні способи конституційної регламентації правового статусу рад, що досліджуються. До першої групи належать країни з розширеною конституційною регламентацією (Бельгія (ст. 151), Греція (ст. 88), Словацька Республіка (ст. 141a), Туреччина (ст. 159), Франція (ст. 65), Молдова (ст. 122 - 123), Македонія (ст. 104 - 105), Кіпр (ст. 157), Італія (ст. 104 - 105), Україна (ст. 131). До другої – країни, в конституції яких вкрай лаконічно визначено правовий статус судових рад (Румунія (ст. 132), Словенія (ст. 131), Хорватія (ст. 121), Португалія (ст. 218), Польща (ст. 186 - 187), Іспанія (ст. 122.1) та деякі інші; 4) достатній рівень незалежності судових рад, що досліджуються забезпечується шляхом закріплення на законодавчому рівні: або в конституції, або у відповідному

законі (с. 36);

2) міжнародні акти переконливо свідчать про необхідність утворення такої моделі дисциплінарного провадження, яка передбачала б поділ між різними суб'єктами підготовчих процедур (т. з. «фільтр»), і розгляд дисциплінарної справи по суті. В цьому контексті служба дисциплінарних інспекторів потребує реальної та дієвої організаційної автономності і функціональної самостійності при здійсненні повноважень з перевірки скарг на дії суддів, які надійшли в установленому законом порядку. Вочевидь, служба дисциплінарних інспекторів має здійснювати перевірку заяв, які надходять, і бути відповідним «фільтром», але статус цього органу повинен передбачатись окремим законом, який закріпив би можливість самостійності та відокремленості як організаційної, так і функціональної (с. 335);

3) пропозицію щодо повноваження Вищої ради правосуддя, передбаченого пунктом 15 частини 1 статті 3 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» від 21 грудня 2016 року, яке повинно бути конституційно визначеним. Також підлягає уточненню пункт 15 частини 1 статті 3 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» від 21 грудня 2016 року з якого необхідно виключити поняття «консультативні» та викласти у такій редакції: «... надає обов'язкові до розгляду та врахування висновки щодо законопроектів...», що суттєво посилить статус зазначених висновків Вищої ради правосуддя як органу суддівського врядування з найвищим рівнем представництва (с. 404);

4) твердження, що наявна міжнародна практика формування персонального складу судових рад у зарубіжних країнах із широким представництвом судових ланок різного рівня у зазначених органах позитивна, а тому має бути закріплена на законодавчому рівні при формуванні Вищої ради правосуддя в Україні, щоб забезпечити домінуючу кількість суддів у її складі та, одночасно, запобігти корпоративності при прийнятті рішень, а також висвітлювати й оперативно вирішувати проблеми судочинства на різних рівнях судових органів (с. 250);

5) у переважній більшості кадрові повноваження з питань призначення суддів на посади судові ради розділяють з іншими органами (Бельгія, Польща, Монголія). Існують випадки, коли суддів на посади призначають безпосередньо судові ради (Марокко, Хорватія, Болгарія). В одних країнах кадрові повноваження судових рад поширюються виключно на суди (Молдова, Польща, Словенія), в інших – на суди та прокуратуру (Бельгія, Італія, Іспанія, Румунія), а в деяких – на суди, прокуратуру та слідство (Болгарія). В окремих випадках існує два рівнозначні склади судової ради: один наділяється повноваженнями щодо суддів, а інший – щодо прокурорів (Португалія, Франція) (с. 467).

Дисертаційна робота є завершеним науковим дослідженням, оформлена у повній відповідності з нормами і правилами щодо написання і оформлення дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук. Реферат за структурою і технічним оформленням відповідає визначеним Міністерством освіти і науки України вимогам, а його зміст повністю відповідає змісту дисертаційної роботи.

Тема дисертації є актуальною, її структура є чіткою і продуманою, а матеріал викладений логічно та послідовно. Отримані в роботі наукові результати в сукупності розв'язують важливу наукову проблему. Робота виконана на високому теоретико-методологічному рівні, є цілісною та завершеною. Дисертаційне дослідження Халюка С.О. відповідає спеціальності 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право. Порушень академічної доброчесності опонентом не виявлено. Вивчення змісту дисертації та наукових публікацій, зарахованих за темою дисертації, засвідчує відсутність академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

Разом з тим треба визнати, що окремі положення дисертації є дискусійними та потребують додаткового пояснення у процесі прилюдного захисту. А саме:

1. Автор у науковій новизні (с. 37), а також у тексті дисертації (с. 335 - 336) вказує на необхідність визначення статусу Служби дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя в Україні, окремим законом, який закріпив би можливість самостійності та відокремленості як організаційної, так і функціональної.

Така позиція автора видається дискусійною та потребує додаткової аргументації з огляду на те, що дана Служба входить до секретаріату Вищої ради правосуддя як самостійний структурний підрозділ, який утворюється для реалізації повноважень Вищої ради правосуддя щодо здійснення дисциплінарного провадження стосовно суддів та діє за принципом функціональної незалежності від Вищої ради правосуддя. До того ж штат згаданої Служби в даний момент не сформований.

2. Одним з найбільш дискусійних питань, які стосуються конституційно-правового статусу Вищої ради правосуддя в Україні є порядок формування цього органу. Зокрема, йдеться про суб'єктів формування цього органу, тобто тих хто обирає/призначає членів Вищої ради правосуддя. В одних випадках пропонується зменшити кількість суб'єктів призначення/обрання, а в інших змінити квоти представництва. Ця дискусія має тривалу історію і включає період функціонування Вищої ради юстиції. Ознайомившись з текстом дисертації і реферату, можу констатувати наявність окремих пропозицій дисертанта щодо формування складу Ради, наприклад щодо гендерної рівності у складі Ради (с. 209 - 210); щодо закріплення формування персонального складу Ради з широким представництвом судових ланок різного рівня, яка має бути закріплена на законодавчому рівні при формуванні Вищої ради правосуддя в Україні (с. 250). При цьому, вважаю необхідним уточнити позицію автора стосовно того чи є необхідність трансформації цієї складової конституційно-правового статусу Вищої ради правосуддя.

3. Деякі висновки, узагальнення чи визначення сформульовані у дисертаційному дослідженні відрізняються загальним декларативним характером. Так, наприклад, в дисертації формулюється визначення методології дослідження конституційно-правових статусу Вищої ради правосуддя під якою пропонується розуміти систему предметно обумовлених методологічних принципів, підходів, загальнонаукових, спеціальних та власно-юридичних методів, які зумовлюють комплексний характер осмислення предмету дослідження та опису його результатів. Таке визначення є в значній мірі формалізованим і загальновідомим.

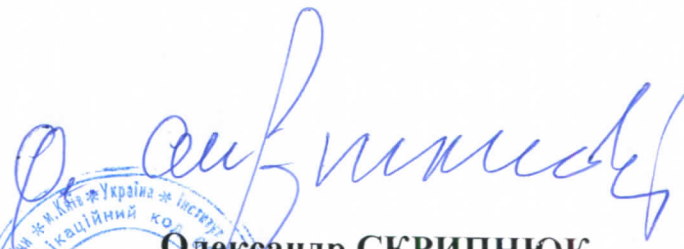
Як уже зазначалося виказані зауваження та побажання є дискусійними та рекомендаційними, вони мають бути враховані дисертантом у подальшій науковій діяльності і загалом не впливають на загальне позитивне враження від дисертаційної роботи С.О. Халюка.

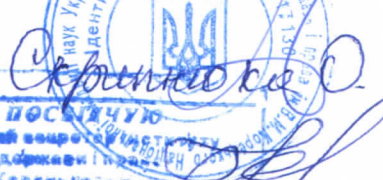
Висновок. Дисертація Халюка Сергія Олександровича на тему «Конституційно-правовий статус Вищої ради правосуддя в Україні та відповідних органів у зарубіжних країнах: порівняльний аналіз» є кваліфікаційним, цілісним, завершеним науковим дослідженням, яке містить нові наукові положення, що у сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має загальнонаціональне значення для розвитку вітчизняної юридичної науки.

Дисертаційне дослідження «Конституційно-правовий статус Вищої ради правосуддя в Україні та відповідних органів у зарубіжних країнах: порівняльний аналіз» відповідає вимогам «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197, а його автор, Халюк Сергій Олександрович, заслуговує на присудження йому ступеня доктора юридичних наук зі спеціальності 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право.

Опонент:

доктор юридичних наук, професор
академік НАПрН України,
заслужений юрист України,
віцепрезидент Національної академії
правових наук України,
директор Інститут держави і права
імені В.М. Корецького НАН України

Олександр СКРИПНЮК

Підпис:
Посвідчую
Вчений секретар Інституту
держави і права імені
В.М. Корецького НАН України
15 червня 2022